

**НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ В
УКРАЇНІ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ
В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ**

¹Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки,
кафедра фінансів,
вул.Шевченка, 57, м.Івано-Франківськ,
76018, Україна
тел.+380662625148
e-mail: oksana.tsiupa@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-6751-8838

²Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
Педагогічний факультет,
вул. Шевченка,57, м. Івано-Франківськ,
76018,Україна,
тел.: +380509104948,
e-mail:oksana.kondur@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9342-1127

Анотація. У статті досліджуються основні нормативно – правові акти у сфері застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі в Україні, оскільки за переконаннями авторів, від чіткості його формування залежить ефективність, результативність і справедливість розподілу коштів бюджету та утвердження політики рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та/або їх груп. В науковій літературі відсутнє глибинне вивчення проблеми нормативно-правового забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, тому аналіз законодавства, як окреме дослідження, є актуальним. В статті проаналізовано засади Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, державних стратегій регіонального розвитку на 2021-2027 роки та забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 року. Зазначено, що визначення в стратегічних документах України цілей та завдань щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі свідчить про визнання дієвості цього інструменту та подальшого його застосування з метою підвищення ефективності, результативності та справедливості використання бюджетних коштів та надання якісних публічних послуг з урахуванням потреб жінок, чоловіків та / або їх груп, а загалом підвищення рівня соціально-економічного розвитку нашої держави. Результати аналізу нормативно – правових актів, що регулюють бюджетні відносини в Україні свідчать про розвиток, хоч і повільний, законодавчого забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі на державному та місцевому рівнях. Але все ж існують проблеми, які необхідно вирішити з метою забезпечення наскрізного застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Зокрема, включити гендерно орієнтований підхід до Бюджетного кодексу України з метою забезпечення обов'язкового, системного та сталого застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі усіма його учасниками на державному та місцевому рівнях . А також, включати норми застосування гендерно орієнтованого підходу до нормативно – правових актів, які регулюють не тільки процес бюджетного планування, а й процес виконання та звітування про виконання державного та

місцевих бюджетів, що дасть можливість відстежувати Уряду та громадськості обсяги бюджетних коштів, які спрямовуються на забезпечення гендерної рівності.

Ключові слова: гендерно орієнтований підхід, бюджетний процес, нормативно – правові акти, бюджетні програми, управління державними фінансами, гендерні аспекти, сталість застосування гендерно орієнтованого підходу

Tsiupa O.P.¹, Kondur O.S.²

REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF THE APPLICATION IN UKRAINE OF A GENDER ORIENTED APPROACH IN THE BUDGET PROCESS

¹Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance
57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine
tel.: +380662625148
e-mail: oksana.tsiupa @pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-6751-8838

²Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Pedagogical faculty
57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine
tel.: +380509104948,
e-mail: oksana.kondur@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9342-1127

Abstract. The article examines the main regulatory and legal acts in the field of applying a gender-oriented approach in the budget process in Ukraine, because according to the authors' beliefs, the efficiency, effectiveness and fairness of the distribution of budget funds and the approval of the policy of equal rights and opportunities for women and men depend on the clarity of its formation and/or their groups. In the scientific literature, there is no in-depth study of the problem of regulatory and legal support for the application of a gender-oriented approach in the budget process, therefore, the analysis of the legislation as a separate study is relevant. The article analyzes the principles of the State Finance Management Reform Strategy for 2022-2025, state regional development strategies for 2021-2027, and ensuring equal rights and opportunities for women and men until 2030. It is noted that the definition of the goals and objectives in the strategic documents of Ukraine regarding the application of a gender-oriented approach in the budget process indicates the recognition of the effectiveness of this tool and its further application in order to increase the efficiency, effectiveness and fairness of the use of budget funds and the provision of quality public services taking into account the needs of women, men and/or their groups, and generally increasing the level of socio-economic development of our state. The results of the analysis of normative and legal acts regulating budget relations in Ukraine indicate the development, albeit slow, of legislative support for the use of a gender-oriented approach in the budget process at the state and local levels. But still there are problems that need to be solved in order to ensure the end-to-end application of a gender-oriented approach in the budget process. In particular, to include a gender-oriented approach in the Budget Code of Ukraine in order to ensure the mandatory, systematic and sustainable use of a gender-oriented approach in the budget process by all participants in the budget process at the state and local levels. And also, to include norms for the application of a gender-oriented approach to regulatory and legal acts that regulate not only the process of budget planning, but also the process of implementation and

reporting on the implementation of state and local budgets, which will enable the Government and the public to monitor the amount of budget funds that are directed to ensuring gender equality.

Key words: gender-oriented approach, budget process, regulatory and legal acts, budget programs, public finance management, gender aspects, implementation of gender-oriented approach.

Вступ. Враховуючи євроінтеграційні прагнення українського народу та реалії ринкової економіки, в Україні проводяться гендерно - правові реформи, адже для країн Європейського Союзу питання гендерної рівності є одним із пріоритетних і гендерна проблематика сьогодні проголошується як одна із базових у вирішенні не тільки соціальних, але і економічних проблем. Вирішення проблемних питань у сфері рівності прав і можливостей жінок і чоловіків та/або їх груп в Україні є важливою складовою і в системі управління державними фінансами через застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, який поєднує гендерну та бюджетну політики. Важливу роль у цьому процесі відіграє нормативно-правове забезпечення застосування цього інструменту на державному та місцевому рівнях, що дає можливість врахувати широке коло питань, вирішення яких створює рівні можливості для всіх членів суспільства і забезпечує сталий розвиток країни. Гендерний підхід робить бюджет ефективним, справедливим і прозорим, що сприяє підвищенню якості послуг для населення, оскільки визначаються чіткі орієнтири на конкретного споживача та темпів економічного зростання, скороченню бідності, а також ефективному використанню коштів платників податків.

Слід зазначити, що в науковій літературі ми не зустріли системного вивчення проблеми нормативно-правового забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Проте окремі дослідження нормативно-правового забезпечення впровадження та застосування гендерного підходу в процесі розподілу коштів державного та місцевих бюджетів знаходимо у роботах сучасних наукових дослідників, зокрема К. Левченко, Г. Жуковської, О. Кисельової, М. Колодій, С. Гаращенко та ін. Як бачимо, проблема нормативно-правового забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу, як окреме дослідження, є актуальною і такою, що потребує системного вивчення.

Постановка завдання. Дослідити нормативно - правове забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі на державному та місцевому рівнях та сформулювати обґрунтовані висновки.

Результати. Україна впродовж 10 років намагається інтегрувати гендерний підхід в систему управління бюджетними коштами. На жаль, цей процес не має системного характеру та наскрізного застосування на кожній із стадій бюджетного процесу. У 2019 році в рамках Партнерської програми ЄС та Світового банку «Програма підтримки України в управлінні публічними фінансами» в Україні було проведено оцінку гендерно орієнтованого управління державними фінансами [17]. Під час цієї оцінки проаналізовано 9 інструментів управління державними фінансами, серед яких: управління державними інвестиціями, ефективність надання послуг, звітність, законодавчий контроль та інші. При можливій найвищій оцінці "А", Україна отримала середню оцінку за всіма параметрами на рівні "D+", при найнижчій оцінці "D". Це означає, що ми дуже повільно просуваємось від етапу впровадження до етапу повноцінного застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Україна не може ще сьогодні продемонструвати значні результати від його застосування, зокрема в частині підвищення ефективності, прозорості витрачання бюджетних коштів з урахуванням потреб і можливостей жінок та чоловіків та/або їх груп.

Ефективність забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі великою мірою зумовлюється тим, наскільки питання застосування цього інструменту закріплено в нормативно – правових актах, що регулюють бюджетні відносини в Україні.

З метою побудови сучасної, стійкої та ефективної системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення збереження фінансової стабільності держави та створення умов для сталого зростання соціально-інклюзивної економіки через підвищення результативності мобілізації та витрачання державних коштів розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р [1] затверджено Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, якою передбачено «подальше практичне застосування гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі на державному та місцевому рівні для забезпечення врахування потреб соціальних груп, у тому числі за гендерною ознакою, зокрема посилення підзвітності головних розпорядників бюджетних коштів та підвищення прозорості бюджетів у цих напрямках». Це свідчить про те, що гендерний підхід залишається серед пріоритетів реформування системи управління державними фінансами і надалі. А Міністерство фінансів України, як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову, бюджетну та боргову політику, продовжує роботу з інтеграції гендерного підходу в бюджетний процес через заходи щодо подальшого розвитку програмно – цільового методу, середньострокового бюджетного планування, що забезпечить, маємо надію, системність та сталість застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі на державному і місцевому рівнях.

Сьогодні Уряд України, рухаючись у напрямку інтеграції з Європейським Союзом та здійснюючи стратегічне планування розвитку нашої країни, низкою інших стратегічних документів також визначає ціль у напрямку застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Так, у 2020 році Кабінет Міністрів України затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки [2], проект якої розроблений Міністерством розвитку громад і територій України та на її виконання у 2021 році затверджено План заходів на 2021-2023 роки [3]. Метою державної регіональної політики, яка лежить в основі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року є – підвищення рівня життя населення, незалежно від місця проживання людини в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні - розвиток та єдність орієнтовані на людину. Відповідно однією із оперативних цілей Стратегії є «забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації» та завдання щодо: забезпечення застосування гендерного підходу до процесів стратегічного планування та формування бюджету на регіональному та місцевому рівні; створення умов для підвищення потенціалу органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо інтеграції гендерного підходу у стратегічне та бюджетне планування, реалізацію, моніторинг та оцінювання політики регіонального розвитку. Як ми бачимо застосування гендерного підходу в бюджетному процесі є також одним з пріоритетних завдань регіонального розвитку в Україні.

Кабінет Міністрів України у 2022 році схвалив Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 року та зокрема операційний план з її реалізації на 2022–2024 роки [4]. Документ є важливим для формування та реалізації державної політики у всіх сферах, забезпечення стійкості України, її відновлення та подальшого розвитку. Важливим також є збереження досягнень державної політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків попередніх років, а також інтеграція гендерного підходу в Національну

стратегію відновлення України та інші програмні документи. Одним з завдань Стратегії є «забезпечення застосування гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі на державному та місцевому рівні» (оперативна ціль 1.1 «Підвищено спроможність інституційного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків»). Операційний план з реалізації Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року на 2022-2024 роки містить низку заходів та результативних показників, виконання та досягнення яких дасть можливість забезпечити системність у застосуванні гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, наприклад, захід - проведення гендерного аналізу бюджетних програм на державному та місцевому рівні (показник - кількість бюджетних програм, за якими проведено гендерний аналіз, на державному рівні, одиниць: 2023 р. – 100, 2024 р. – 60).

Визначення в стратегічних документах України цілей та завдань щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі свідчить про визнання дієвості цього інструменту та подальшого його застосування з метою підвищення ефективності, результативності та справедливості використання бюджетних коштів та надання якісних публічних послуг з урахуванням потреб жінок, чоловіків та / або їх груп, а загалом підвищення рівня соціально-економічного розвитку нашої держави.

Інтегруючись зі сфери стратегічного планування у площину практичної реалізації заходів, які тісно пов'язані із застосуванням гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, розглянемо нормативно – правові акти Міністерства фінансів України та інших органів центральної влади, які визначають норми врахування гендерних аспектів на усіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та/або їх груп.

Неодноразово вже згадувалось про значення наказу Міністерства фінансів України (далі Мінфін) №1 від 02.01.2019 р. «Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» [5], які адресовано головним розпорядникам бюджетних коштів та іншим учасникам бюджетного процесу для врахування гендерних аспектів у процесі планування, виконання та звітування про виконання бюджетних програм. Наказом визначено порядок та етапи застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Прийняття цього документу є дуже важливим кроком в інституалізації цього інструменту, оскільки він визначає методіку застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Однак, цей наказ не має норми щодо обов'язкового його застосування головними розпорядниками бюджетних коштів та іншими учасниками бюджетного процесу і впливає на відсутності сталої практики проведення ними аналізу потреб різних цільових груп жінок і чоловіків на етапі розроблення проектів стратегій, програм та заходів, а також під час надання послуг та врахування результатів такого аналізу у бюджетному процесі.

На виконання Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [6] та з метою перетворення програмно-цільового методу (далі ПЦМ) на інструмент для прийняття ефективних управлінських рішень та ефективного використання державних коштів, Мінфін послідовно вносить зміни в документи, що регулюють порядок застосування ПЦМ. Так, наочним прикладом для підтвердження цієї тези є внесення змін до наказу Мінфіну від 10.12.2010 року №1536 "Про результативні показники бюджетної програми" (наказ Мінфіну від 08.04.2019 №145 [7]). Наказ визначає, що «результативні показники ... дають можливість оцінити ...ефективність надання публічних послуг, ступінь забезпечення рівних прав і

можливостей жінок і чоловіків» та відповідно до цього наказу показники якості мають висвітлювати «користь для суспільства від реалізації бюджетної програми, у тому числі з точки зору забезпечення гендерної рівності». Для наскрізного застосування гендерно орієнтованого підходу потрібно було б включити вимоги щодо врахування гендерних аспектів і до усіх решти характеристик бюджетної програми, що дало б змогу з'ясувати чи звертається увага на потреби жінок, чоловіків та/або їх груп, а також проблеми в процесі надання публічних послуг у межах бюджетної програми [8], що дало б можливість оцінити чи бюджетна програма гендерно чутлива (спрямована на забезпечення гендерної рівності) чи гендерно сліпа.

Іншим наказом від 23.10.2019 року № 446 "Про огляди витрат державного бюджету" [9] Мінфін уже акцентує увагу на важливості врахування результатів гендерного аналізу, як одного з головних етапів методики застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Відповідно до п. 4 наказу під час проведення аналізу ефективності, результативності та економічної доцільності відповідних витрат державного бюджету розглядаються результати гендерного аналізу бюджетних програм. Однак, при розробленні варіантів досягнення цілі огляду витрат відсутня норма визначення конкретного шляху з урахуванням очікуваного гендерного впливу від реалізації варіанта на жінок та чоловіків цільової групи. Це дало б можливість уже на етапі розробки варіантів досягнення цілі огляду витрат включити гендерні аспекти та запропонувати заходи щодо досягнення гендерної рівності та зменшення наявних гендерних розривів.

З метою проведення оцінки ефективності бюджетних програм наказом Мінфіну № 223 від 19.05.2020 [10] було затверджено Порядок здійснення оцінки ефективності бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету, яким визначено організаційні та методологічні засади її здійснення. Наказом визначено, що одним із джерел інформації для проведення оцінки ефективності бюджетних програм є результати гендерного аналізу бюджетних програм, а також рекомендація проведення гендерного аналізу бюджетної програми, як один з напрямів підвищення ефективності бюджетної програми в майбутньому. Ці норми наказу не дають можливості оцінити вплив бюджетної програми на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та зменшення гендерних розривів при оцінці ефективності бюджетних програм. Варто зазначити, що Мінфін не врахував норму щодо використання результатів гендерного аналізу при оцінці ефективності бюджетних програм на місцевому рівні, що порушує принцип єдності бюджетної системи України.

Мінфін продовжує працювати над посиленням стратегічного підходу до бюджетного планування на середньострокову перспективу. З метою розроблення та оновлення відповідних інструкцій з підготовки бюджетних документів для ухвалення трирічної Бюджетної декларації та формування проекту державного бюджету на її основі, Мінфін затвердив наказом № 21.07.2022 № 207 Інструкцію з підготовки пропозицій до Бюджетної декларації [11], яка також містить норми застосування гендерно орієнтованого підходу. Зокрема, головний розпорядник бюджетних коштів разом з бюджетною пропозицією подає інформацію щодо врахування гендерного аспекту під час формування бюджетних показників, а розрахунок обсягів видатків та надання кредитів на середньостроковий період здійснюються з урахуванням результатів гендерного аналізу бюджетних програм. В цьому документі Мінфін вперше прописує норму застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі спеціалістами/ками структурних підрозділів самого Міністерства під час здійснення аналізу бюджетних пропозицій, отриманих від ГРК державного бюджету, з урахуванням результатів гендерного аналізу бюджетних програм. Однак, як показують дослідження, в Україні низький рівень розуміння проблематики гендерної рівності

державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування, збереження усталених гендерних стереотипів щодо соціальних ролей жінок і чоловіків, що призводить до відсутності сталої практики проведення ними аналізу потреб різних цільових груп жінок і чоловіків на етапі розроблення проектів нормативно-правових актів, загальнодержавних програм, стратегій розвитку галузей, а також під час надання послуг та врахування результатів такого аналізу у бюджетному процесі [4]. Недостатній рівень підготовки фахівців Мінфіну у сфері гендерної рівності, які беруть участь в аналізі пропозицій, може вплинути на низький рівень розуміння та застосування гендерно орієнтованого підходу в середньостроковому плануванні. З метою підвищення компетенцій державних службовців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, Мінфіну необхідно при розробці нової Стратегії реформування системи управління державними фінансами визначити завдання та затвердити заходи щодо проведення відповідних навчань спеціалістів/ток.

Такі ж норми щодо застосування гендерно орієнтованого підходу визначені і в наказі Мінфіну від 21.12.2022 № 450 «Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів» [12].

Однак, жоден із наказів № 207 чи № 450 [11; 12] не містить норми щодо відображення в пропозиції до Бюджетної декларації та бюджетному запиті головними розпорядниками бюджетних коштів інформації про досягнення мети та виконання завдань в частині забезпечення гендерної рівності та обсяги коштів, які необхідні для цього в середньостроковій перспективі. Відсутність цих норм не дає можливості відстежувати Уряду та громадськості обсяги коштів, які планується спрямувати на забезпечення гендерної рівності з державного та місцевих бюджетів, в тому числі кожним ГРК, впродовж планового та наступних за плановим двома бюджетними періодами.

Сьогодні рекомендації щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі містяться в нормативно – правових актах і інших органів центральної влади. Зокрема, постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 р. № 930 «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [13], яка затверджує Типове положення про відповідальний підрозділ з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та Типове положення про радника з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі. Згідно нововведень, до функцій підрозділу входить надання іншим структурним підрозділам органу влади необхідну методично-консультативну допомогу щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. До обов'язків радника входить внесення пропозицій щодо здійснення видатків із застосуванням результатів гендерного аналізу та гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Отже, застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі стає частиною гендерного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в Україні.

Нормативно – правові акти Міністерства соціальної політики України, як спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання гуманітарної допомоги теж містять норми щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Так, наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад» від 27 грудня 2022 р. № 359 [14] рекомендує територіальним громадам формувати місцеві цільові та бюджетні програми із застосуванням гендерно орієнтованого підходу у бюджетному

процесі. Варто відзначити, що цей наказ один з перших, який містить норму (п. 2.7) щодо підготовки звітної інформації про «ступінь впливу реалізованих завдань та заходів на соціально-економічне становище жінок і чоловіків та/або їхніх груп, зокрема, щодо сфер, в яких вдалося зменшити гендерні розриви, усунути дискримінацію та зменшити кількість випадків домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, в тому числі інформацію, отриману при проведенні моніторингу та оцінювання. А за наявності будь-яких розбіжностей і відхилень від прогнозованого рівня впливу виконання оперативних цілей, завдань та заходів, спрямованих на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, до звіту рекомендується включати інформацію про причини таких відхилень».

Можна стверджувати, що Міністерство фінансів України та інші центральні органи виконавчої влади не лише декларують застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі в стратегічних документах, але і докладають багато зусиль для його практичного застосування через нормативно – правові акти, які регулюють бюджетні відносини та відносини в інших сферах життєдіяльності суспільства. Все ж існують проблеми, які необхідно вирішити з метою збереження досягнень державної політики у сфері застосування гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі та подальшої його інтеграції, та застосування на державному та місцевому рівнях, зокрема:

1. Відсутність законодавчої норми обов'язкового застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, що робить це факультативним і залежним від політичної волі конкретного керівника.

2. Слабка координація між всіма учасниками бюджетного процесу щодо застосування гендерно орієнтованого підходу на всіх стадіях бюджетного процесу.

3. Низький рівень підготовки фахівців у сфері гендерної рівності, які беруть участь у бюджетному процесі.

4. Відсутність державного аудиту та державного моніторингу щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі [15].

У рамках цього, важливими напрямком подальшої діяльності органів центральної влади є підготовка законодавчих положень для закріплення норм в Бюджетному кодексі України та інших нормативно-правових актах щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі головними розпорядниками бюджетних коштів та іншими учасниками бюджетного процесу [16], що є важливим елементом забезпечення сталості застосування цього інструменту в процесі планування та виконання державного та місцевих бюджетів.

З метою забезпечення наскрізного застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі Мінфіну необхідно і надалі включати норми застосування гендерно орієнтованого підходу до нормативно – правових актів, які регулюють не тільки процес бюджетного планування, а й процес виконання бюджетних програм, державного та місцевих бюджетів. Нормативно – правове забезпечення процесу звітування про виконання бюджетних програм (бюджету) також має враховувати гендерні аспекти і відображати інформацію про результати впливу досягнутих завдань та реалізованих заходів на соціально – економічне становище жінок, чоловіків та/або їх груп, розподіл видатків державного та місцевих бюджетів та обсяги бюджетних коштів, які спрямовані на забезпечення гендерної рівності в країні та/чи територіальній громаді.

Висновки. Результати аналізу норм зазначених вище законодавчих актів свідчать про відсутність систематизаційної ознаки законодавчої бази щодо застосування в Україні гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі та їх рекомендаційний характер. Розпорошеність норм по різних актах законодавства значно ускладнює

процес належного застосування цього інструменту в бюджетного процесу. Нормативно правові акти повинні містити не тільки рекомендації, але і вимоги щодо впровадження та обов'язкового застосування гендерно орієнтованого підходу на кожній зі стадій бюджетного процесу як на державному, так і на місцевому рівнях.

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації» від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.04.2023).
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2023).
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації у 2021-2023 роках Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 12 травня 2021 р. № 497-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 08.04.2023)
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки» від 12 серпня 2022 р. № 752-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/proskhvalennia-derzhavnoi-stratehii-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei-752-120822> (дата звернення 08.04.2023).
5. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» № 1 від 02.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19/print> (дата звернення: 13.04.2023).
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки» від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2023).
7. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до Загальних вимог до визначення результативних показників бюджетних програм» від 08 квітня 2019 року № 145 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0444-19#Text> (дата звернення 08.04.2023).
8. Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі: практ. посіб. / Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій, О. Остапчук, О. Цюпа. Київ : Віваріо, 2020. – 88 с.
9. Наказ Міністерства фінансів України «Про огляди витрат державного бюджету» від 23 жовтня 2019 року № 446 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1277-19#Text> (дата звернення: 10.04.2023).
10. Наказ Міністерства фінансів України «Про оцінку ефективності бюджетних програм державного бюджету» від 19 травня 2020 року № 223 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0646-20#Text> (дата звернення 11.04.2023).
11. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції з підготовки пропозицій до Бюджетної декларації» від 27 липня 2022 року № 207 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0882-22#Text> (дата звернення 11.04.2023).
12. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів» від 21 грудня 2022 року № 450 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0882-22#Text> (дата звернення 11.04.2023).
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 09 жовтня 2020 р. № 930 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.04.2023)
14. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад» від 27 грудня 2022 р. № 359 URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/6267.html> (дата звернення 10.04.2023)
15. Жуковська Г.Г., Левченко К.Б., Остапенко О.О., Суслова О.І. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред Левченко К.Б. Київ, 2020. 186 с.
16. Цюпа О. П., Кондур О. С., Василюк М. М. Гендерний підхід у бюджетному процесі. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 288-297
17. PEFA Assessment of Gender Responsive Public Financial Management, 2021. URL: <https://www.pefa.org/node/4411> (дата звернення: 15.04.2023).

References

1. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the approval of the Strategy for reforming the state finance management system for 2022-2025 and the plan of measures for its implementation" dated December 29,

Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Вип 19. Т.1

- 2021 No. 1805. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text. Accessed 10 April 2023.
2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027" dated August 5, 2020 No. 695. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020- %D0%BF#Text. Accessed 10 April 2023.
 3. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of implementation in 2021-2023 of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027" dated May 12, 2021 No. 497. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws /show/497-2021-%D1%80#Text. Accessed 8 April 2023
 4. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the approval of the State Strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period until 2030 and the approval of the operational plan for its implementation for 2022-2024" dated August 12, 2022 No. 752. Cabinet Ministry of Ukraine, www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-derzhavnoi-stratehii-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei-752-120822. Accessed 8 April 2023.
 5. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of Methodological Recommendations for the Implementation and Application of a Gender-Based Approach in the Budget Process" No. 1 dated January 2, 2019. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201- 19/print. Accessed 13 April.
 6. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Strategy for reforming the state finance management system for 2017-2020" dated February 8, 2017 No. 142. The Verkhovna Rada of Ukraine, /zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text. Accessed 12 April 2023.
 7. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of Changes to the General Requirements for Determining Performance Indicators of Budget Programs" dated April 8, 2019 No. 145. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0444-19#Text. Accessed 8 April 2023
 8. Ivanina, T., Kiselova, O., Kolodii, M., Ostapchuk, O., and O. Tsiupa. *Gender-oriented approach in the budget process: practice. manual*. Kyiv, Vivario, 2020.
 9. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Reviews of State Budget Expenditures" dated October 23, 2019 No. 446. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1277-19#Text. Accessed 10 April 2023
 10. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On evaluation of the effectiveness of budget programs of the state budget" dated May 19, 2020 No. 223. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0646-20#Text. Accessed 11 April 2023
 11. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of the Instructions for the Preparation of Proposals for the Budget Declaration" dated July 27, 2022 No. 207. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0882-22#Text. Accessed 11 April 2023.
 12. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of the Instructions for the Preparation of Budget Requests" dated December 21, 2022 No. 450. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0882-22#Text. Accessed 11 April 2023.
 13. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of ensuring equal rights and opportunities for women and men" dated October 9, 2020 No. 930. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2020-%D0 %BF#Text. Accessed 13 April 2023
 14. Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine "On Approval of Methodological Recommendations for the Implementation of a Gender Approach and an Approach Based on Observance of Human Rights at the Level of Territorial Communities" dated December 27, 2022 No. 359. Ministry of Social Policy of Ukraine, www.msp.gov.ua/documents/6267.html. Accessed 10 April 2023
 15. Zhukovska, H.G., Levchenko, K.B., Ostapenko, O.O., and O.I. Suslov. *Gender policy in regulatory documents*. Part 1. Kyiv, 2020.
 16. Tsiupa, O. P., Kondur, O. S., and M. M. Vasyliuk. "Gender approach in the budget process." *Actual problems of development of the economy of the region*, issue 18(2), 2022, pp. 288-297
 17. PEFA Assessment of Gender Responsive Public Financial Management, 2021, www.pefa.org/node/4411. Accessed 15 April 2023.